

RAZGLEDI

**TURIZEM V IZBRANIH SLOVENSКИH ALPSKIH
TURISTIČNIH KRAJIH MED LETOMA 1985 IN 2003**

AVTOR

Katja Vrtačnik

Naziv: profesorica geografije in angleškega jezika, mlada raziskovalka

Naslov: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Aškerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana

E-pošta: katja.vrtacnik@ff.uni-lj.si

UDK: 911.3:379.8(234.3)

COBISS: 1.01

IZVLEČEK

Turizem v izbranih slovenskih alpskih turističnih krajih med letoma 1985 in 2003

V uvodu je prikazan razvoj turizma v Alpah, pri čemer je izpostavljena razlika med razvojem alpskega turizma v Sloveniji in ostalih državah alpskega loka. Osrednji del članka je namenjen pregledu turizma v nekaterih turističnih krajih v slovenskem alpskem svetu med letoma 1985 in 2003, ki ga označuje stagnacija turističnega prometa. Članek primerja tendence v razvoju turizma posameznih turističnih krajev znotraj Slovenije in izdvaja značilnosti, po katerih se alpski turizem v Sloveniji razlikuje od ostalih alpskih držav, kjer se je turizem razvil v veliko intenzivnejšo gospodarsko panogo.

KLJUČNE BESEDE

geografija turizma, razvoj turizma, turistični kraji, Alpe, Slovenija

ABSTRACT

Tourism in the selected Slovene alpine tourist resorts in the period 1985–2003

In the introduction there is shown the development of tourism in the Alps, where special emphasis is put on the difference between the development of the alpine tourism in Slovenia and the other countries of the alpine arc. The central part of the article presents the survey of tourism in some tourist resorts in the Slovene alpine area in the period 1985–2003, which is marked by the stagnation of tourist trade. Here the authoress compares the tendencies in the development of tourism in individual tourist resorts within Slovenia and at the same time exposes specific features which distinguish the alpine tourism in Slovenia from the other alpine countries in which tourism has developed into a much more intensive economic branch.

KEYWORDS

geography of tourism, development of tourism, tourist resorts, the Alps, Slovenia

Uredništvo je prispevek prejelo 5. julija 2004.

1 Uvod

Alpe so druga najpogosteje obiskana turistična destinacija na svetu, saj je četrtnina svetovnih turističnih tokov usmerjena v to območje. Za turizem v Alpah sta značilna spreminjanje vrednotenja pokrajine in spreminjanje motivov za obisk. V petdesetih letih 20. stoletja se je v Alpah razvil množičen turizem in dosegel višek v osemdesetih letih, nato pa je zaradi naraščanja kupne moči, konkurenčnih ponudb drugih goratih pokrajin, boljših in cenejših infrastrukturnih povezav in vse večje zahtevnosti turistov stagniral. Turistični kraji so v bitki za preživetje širili turistično ponudbo, izboljševali kvaliteto ali se usmerjali v letoletni turizem.

Članek obravnava razlike v razvoju turizma med »tradicionalnimi« alpskimi državami in Slovenijo ter prikazuje splošne tendence turizma v izbranih slovenskih alpskih turističnih krajih med letoma 1985 in 2003. Pri obdelavi statističnih podatkov smo imeli težave, ker so se do leta 1991 za domače goste poleg slovenskih šteli tudi obiskovalci nekdanjih jugoslovanskih republik (pri podatkih o prenočitvah turistov slovenskih gostov ni bilo mogoče ločiti, zato navajamo le skupno število turistov), ker nismo dobili podatkov o narodnosti in mesečnem številu nočitev za leto 2003 (zato smo to leto izločili) in ker so podatki za Roglo na voljo šele od leta 1986 (prej so bili zbrani skupaj z Zrečami, zato namesto leta 1985 prikazujemo stanje leta 1986).

2 Razvoj turizma v Alpah

Razvoj turizma v Alpah je moč razdeliti na šest etap (Bätzing 2003):

- obdobje odkrivanja alpske pokrajine med letoma 1765 in 1880 (V tem obdobju je Alpe obiskovalo le turistov, večinoma avanturistov, turistična infrastruktura je bila z izjemo tradicionalnih kopališč skromna.);
- obdobje *Belle-Epoque* med letoma 1880 in 1914 (Alpe so se z izgradnjo odprle, vendar je bilo število turistov še vedno skromno, glavni motiv za obisk je bilo čutno doživljanje narave. Ponekod se je zaradi daljšega, tudi večmesečnega bivanja premožnih gostov razvil intenzivnejši turizem.);
- medvojno obdobje (Turizem se je razvijal počasi. Velike palače in hoteli so se izgubili v množici majhnih hotelov, privatnih sob in počitniških hišic za srednji sloj. Proti koncu dvajsetih let se je prvič razmahnil zimski turizem, vendar so njegov razcvet zavirale neugodne politične in ekonomske razmere.);
- zlato obdobje med letoma 1955 in 1985 (Razvijal se je masovni poletni turizem nižjih družbenih slojev, ki so prenočevali večinoma v privatnih sobah, penzionih in majhnih hotelih. Sredi šestdesetih let se mu je pridružil masovni zimski turizem in številna območja so postala dvosezonska. Med nastanitvenimi objekti so prevladovali luksuzni hoteli. Majhna smučišča so izgubljala bitko z velikimi. Poletni turizem je bil še vedno tradicionalen, zimski pa sodoben. Pasivno občudovanja pokrajine je nadomestilo privlačno aktivno preživljanje prostega časa: čudovita pokrajina je postala le kulisa športni areni telesnih užitkov.);
- obdobje stagniranja med letoma 1985 in 1999 (Število nočitev je med leti močno nihalo, poleti se je večinoma zmanjševalo. Z globalizacijo in liberalizacijo (odprtje meja, nove turistične destinacije, poceni letalski poleti, večja zahtevnost turistov) se je zmanjšal tržni delež turizma v Alpah. Pozimi se je z umetnim zasneževanjem in novimi žičnicami povečala kakovost ponudbe, poleti so se povečale zahteve po aktivnem preživljanju prostega časa z uveljavljanjem življenjskih vrednot »biti zdrav«, »biti fit«, »biti telesno zmogljiv«, v modo so prišli novi športi.);
- obdobje nove ureditve po letu 1999 (Konkurenca med alpskimi in drugimi turističnimi cilji zahteva novo ureditev s povečano privlačnostjo alpskih regij (Bätzing 2003).).

3 Razlike v turističnem razvoju izbranih držav

Turistični razvoj v Alpah se med državami razlikuje.

V Franciji so turizem urejali sistematično in razvili monostrukturna zimska središča, tako imenovana središča iz retorte, ki so nastala izolirano od lokalnega/regionalnega gospodarstva in družbe. Danes je v tej državi moč razlikovati štiri generacije gorskih turističnih središč na različnih nadmorskih višinah (Stegovec 2000). V avstrijskih, švicarskih, italijanskih in nemških Alpah je turizem od 19. stoletja pomemben del gospodarstva.

Tudi Slovenijo so v času turističnega odkrivanja Alp obiskovali raziskovalci in za njimi tudi planinci, v *Belle-Epoque* so začeli graditi planinske kočice in urejati planinske poti, v alpskih dolinah pa so nastajali prvi turistični kraji, na primer Bled, Bohinjska Bistrica, Kranjska Gora in Jezerško (Jeršič 1999a). Po 2. svetovni vojni socialistični čas ni bil naklonjen turizmu, saj naj bi bil turizem posledica meščanskega načina življenja. Šele sredi sedemdesetih let je spremenjen odnosa do turizma pospešil razvoj predvsem zimskošportnega turizma, čeprav so bile naravne razmere za smučarski turizem v Sloveniji slabše kot drugod v Alpah (Frei, Glauser 1997).

Slovenija predvsem zaradi skromne denivelacije in nezanesljive snežne odeje ne more razviti razsežnih in velikopoteznih smučarskih območij z visoko zmogljivim omrežjem urejenih smučarskih prog, kakršna poznajo v Franciji in drugih alpskih državah, tako da je veliko slovenskih smučič (vseh skupaj jih je okrog petdeset) le krajevnega pomena in le malo smučarskih prog je primernih za zahtevne smučarje (Jeršič 1999b). Zato je dopolnjevanje zimske sezone s poletno, torej razvoj celoletnega turizma, ob napovedanem globalnem segrevanju in pojavu zelenih zim še toliko bolj pomembno.

4 Turizem v izbrani slovenskih alpskih turističnih krajih

V analizo turističnega prometa smo vključili osem turističnih krajev: Bled, Bohinj, Kranjska Gora in Bovec ležijo v Julijskih Alpah in imajo daljšo turistično tradicijo s celoletnim turizmom in prevlado tujih gostov, zunaj tega območja pa so Krvavec, Cerklje, Rogla in Mariborsko Pohorje s prevlado zimskega turizma.

Število turistov in nočitev je bilo v izbranem obdobju največje v tradicionalnih turističnih krajih, ki so se razvili v dolinah Save in Soče v Julijskih Alpah. Prednjači Bled, kjer so leta 2003 zabeležili kar 173.773 turistov in 504.205 nočitev, sledijo mu Kranjska Gora s 83.884, Bohinj z 79.313 in Bovec z 38.255. K tako velikemu številu prispeva dejstvo, da so to poznani turistični kraji, ki poletne sezone dopolnjujejo z zimsko: v bližini Bleda sta smučišči Zatrnik in Straža, nad Bohinjem Vogel in Kobla, blizu Bovcu je Kanin, Kranjska Gora pa je eno redkih slovenskih svetovno znanih smučišč. Najmanj turističnih nočitev je bilo v vseh letih na Krvavcu, saj ga obiskujejo večinoma le pozimi, zaradi bližine večjih krajev (Ljubljane, Kranja) in dobrih prometnih povezav pa prevladujejo enodnevni smučarji.

Število turistov in nočitev je bilo v vseh krajih največje v drugi polovici osemdesetih let, kar je značilno tudi za druge alpske države. Vendar pa je v Sloveniji v nasprotju z drugimi državami v prvi polovici devetdesetih let zaradi jugoslovanske krize in 10-dnevne vojne prišlo do velike zmanjšanja. Leta 2000 se je število turistov in nočitev povsod razen na Rogli spet povečalo, enako velja za leto 2003, kar pomeni, da se je deset let po vojni zopet vzpostavila stanje, kakršno je bilo pred njo.

Tuji turisti prevladujejo na Bledu (njihov delež se med letoma 1985 in 2003 gibal med sedem in kar devet desetih), podobno tudi v Bohinju in Bovcu, razen na začetku devetdesetih let pa tudi v Kranjski Gori. Na Krvavcu prevladujejo domači turisti, leta 1990 jih je bilo kar 94 %. Ker je smučišče dobro opremljeno in privlačno tudi za bolj zahtevne smučarje, se delež tujih smučarjev, predvsem iz sosednjih držav, povečuje. Tudi na Rogli in Mariborskem Pohorju je večina turistov Slovencev.

Po letu 1991 je število tujih turistov, ki so se ustrašili političnih razmere situacije, močno upadlo, število domačih turistov pa zaradi nižjih cen povečalo. Med tujci se je najmanj zmanjšalo število sosedov (Avstrijcev, Italijanov, Hrvatov in Madžarov), ki so bili bolj seznanjeni z dejanskimi razmerami v Sloveniji, skoraj povsem pa se je prekinil dotok turistov iz preostalih drugih republik nekdanje Jugoslavije. Delež domačih turistov se je najbolj povečal v Cerkljem, med letoma 1990 do 1995 za skoraj šestkrat.

Preglednica 1: Nočitve v izbranih slovenskih alpskih turističnih krajih med letoma 1985 in 2003 (pri Bledu so vključena tudi naselja Ribno, Spodnje Gorje, Zasip in Zgornje Gorje, pri Bohinju naselja Polje, Ribčev Laz, Srednja vas v Bohinju, Stara Fužina, Studor v Bohinju in Ukanc, pri Bovcu naselje Čezsoča, pri Krvavcu naselje Ambrož pod Krvavcem, pri Mariborskem Pohorju pa naselja Lobnica, Hočko Pohorje, Pivola in Slivniško Pohorje; ker leta 1985 za Roglo ni podatkov, so navedene vrednosti za leto 1986).

leto	turisti	Bled	Kranjska Gora	Bohinj	Bovec	Krvavec	Cerkno	Rogla	Mariborsko Pohorje
1985	skupaj	633.162	461.282	276.945	166.455	24.860	18.850	116.133	41.055
	domači	53.568	116.552	88.469	74.789	20.693	5.238	59.143	21.732
	tuji	579.594	344.730	188.476	91.666	4.167	13.612	56.990	19.323
1990	skupaj	581.493	429.898	267.196	147.155	3.367	19.146	122.188	16.317
	domači	40.776	98.575	96.091	54.143	3.185	2.515	84.072	15.435
	tuji	540.717	331.323	171.105	93.012	182	16.631	38.116	882
1995	skupaj	294.901	263.904	221.177	92.919	2.028	20.528	119.233	20.313
	domači	67.959	131.720	123.032	42.706	1.897	16.178	99.501	15.733
	tuji	226.942	132.184	98.145	50.213	131	4.350	19.732	4.580
2000	skupaj	404.460	322.158	214.982	85.534	9.577	23.827	90.097	31.385
	domači	48.491	118.646	76.484	28.421	7.650	18.297	66.670	22.210
	tuji	355.969	203.512	138.498	57.113	1.927	5.530	23.427	9.175
2003	skupaj	504.205	319.214	237.612	103.066	7.600	26.559	99.382	48.702
	domači	44.204	105.875	68.061	29.266	5.238	17.029	64.840	35.290
	tuji	460.001	213.339	169.551	73.800	2.362	9.530	34.542	13.412

Preglednica 2: Delež nočitev domačih in tujih turistov v izbranih slovenskih alpskih turističnih krajih med letoma 1985 in 2003 v %.

leto	turisti	Bled	Kranjska Gora	Bohinj	Bovec	Krvavec	Cerkno	Rogla	Mariborsko Pohorje
1985	skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	domači	11,0	27,7	39,1	30,4	85,9	33,3	61,4	56,1
	tuji	89,0	72,3	60,9	96,6	14,1	66,7	38,6	43,9
1990	skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	domači	9,1	55,8	46,8	32,0	94,0	15,0	74,4	65,7
	tuji	90,9	44,2	53,2	68,0	6,0	85,0	25,6	34,3
1995	skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	domači	30,2	54,3	64,2	51,7	93,1	75,2	86,9	75,9
	tuji	69,8	45,7	35,8	48,3	6,9	24,8	13,1	24,1
2000	skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	domači	16,7	46,5	45,5	35,7	82,7	73,1	79,3	75,4
	tuji	83,3	53,5	54,5	64,3	17,3	26,9	20,7	24,6
2003	skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	domači	11,3	37,0	38,9	29,3	64,9	65,5	73,1	74,1
	tuji	88,7	63,0	61,1	70,7	35,1	34,5	26,9	25,9

Preglednica 3: Število ležišč v izbranih slovenskih alpskih turističnih krajih med letoma 1985 in 2003 (np – ni podatka).

leto	namestitvene zmogljivosti	Bled	Kranjska Gora	Bohinj	Bovec	Krvavec	Cerkno	Rogla	Mariborsko Pohorje
1985	skupaj	6.252	3.559	2.369	1.258	159	104	1.021	531
	osnovne	2.494	1.536	679	910	67	104	866	88
	dopolnilne	3.758	2.023	1.730	348	92	0	155	443
1990	skupaj	5.308	3.908	4.150	2.154	156	138	1.469	293
	osnovne	2.966	1.753	1.016	893	15	130	1.272	45
	dopolnilne	2.342	2.155	3.134	1.261	141	8	197	248
1995	skupaj	3.323	3.239	3.687	1.223	24	185	1.437	437
	osnovne	2.856	2.069	905	599	0	185	1.272	250
	dopolnilne	467	1.170	2.782	624	24	0	165	187
2000	skupaj	3.957	3.198	3.437	1.376	105	280	671	386
	osnovne	2.774	1.846	952	590	0	271	569	295
	dopolnilne	1.183	1.352	2.485	786	105	9	102	91
2003	skupaj	3.559	2.936	2.517	875	139	276	464	599
	osnovne	np	np	np	np	np	np	np	np
	dopolnilne	np	np	np	np	np	np	np	np

Preglednica 4: Povprečna doba bivanja turistov v izbranih slovenskih alpskih turističnih krajih med letoma 1985 in 2003.

leto	povprečna doba bivanja	Bled	Kranjska Gora	Bohinj	Bovec	Krvavec	Cerkno	Rogla	Mariborsko Pohorje
1985	skupaj	4,1	3,8	3,8	4,9	4,6	3,4	4,7	3,5
	domači	3,1	3,5	3,1	3,8	4,4	2,8	3,9	3,3
	tuji	4,2	4,0	4,3	5,3	5,5	3,7	6,0	3,7
1990	skupaj	4,0	3,8	3,4	4,8	3,6	3,8	4,4	3,2
	domači	3,0	1,6	2,6	3,6	3,6	3,3	4,1	2,9
	tuji	3,9	3,8	4,1	5,3	3,3	3,9	5,4	3,9
1995	skupaj	3,0	3,7	3,6	3,4	2,7	3,5	4,5	3,7
	domači	2,3	3,4	3,1	3,0	2,7	3,6	4,3	3,8
	tuji	3,3	4,1	4,4	3,8	2,6	3,0	5,6	3,5
2000	skupaj	3,1	3,9	3,2	2,9	3,1	3,7	4,3	3,5
	domači	2,2	3,5	2,5	2,7	3,0	3,8	4,1	3,3
	tuji	3,2	4,3	3,8	3,0	3,6	3,2	5,4	4,2
2003	skupaj	2,9	3,8	3,0	2,7	3,2	3,6	4,4	3,5
	domači	2,3	3,4	2,2	2,6	3,4	3,5	3,9	3,4
	tuji	3,0	4,0	3,5	2,7	2,9	3,8	5,7	3,7

Podatek o številu prenočišč v turističnih krajih je lahko le dopolnilen in pomaga približno predstaviti velikost turističnega kraja. Več kot podatek o številu prenočišč pove podatek o številu nočitev in letni razporeditvi le-teh (Pavšek 1988).

Kot kaže preglednice 3, se število ležišč v vseh izbranih turističnih krajih, razen Krvavcu in Cerknem, kjer so bile začetne zmogljivosti skromne, zmanjšuje. Zaradi manjšega števila obiskovalcev in nočitev se je na začetku devetdesetih zmanjšalo tudi število nastanitvenih zmogljivosti, po umiritvi razmer pa se je število ležišč nekoliko povečalo, nato pa spet rahlo zmanjšalo.

Struktura namestitvenih zmogljivosti je pričakovana: na Bledu in v Kranjski Gori, ki sta se razvila v mondena turistična kraja s hoteli najvišje kategorije, prevladujejo osnovne namestitvene zmogljivosti. Po deležu primarnih namestitvenih zmogljivosti najbolj izstopa Rogla, pa tudi Cerkno ima večino ležišč v hotelu. Od leta 1995 se močno povečuje delež osnovnih namestitvenih zmogljivosti tudi na Mariborskem Pohorju, kar pa je posledica hitrega zmanjševanja števila sekundarnih prenočitvenih zmogljivosti. Tuji gostje večinoma prenočujejo v hotelih in apartmajih, domači pa zaradi spremembe političnega sistema, denacionalizacije in porasta kupne moči opuščajo tradicijo počitnikovanja v delavskih počitniških domovih in se »selijo« v hotele, penzione in apartmaje.

Skupna povprečna doba bivanja turistov v izbranih turističnih krajih se podobno kot v drugih alpskih državah skrajšuje. Tako kot pri številu nočitev prihaja do letnih nihanj. Zaradi dobrih prometnih povezav postajajo razdalje vse krajše, zato se turisti vse bolj odločajo za krajše počitnice. Ker pa se povečuje je kupna moč, si turisti privoščijo takšne počitnice večkrat na leto. Preglednica 4 kaže, da je povprečna doba bivanja tujih turistov večja kot domačih, vendar pa so trendi tako pri domačih kot tujih turistih enaki.

Izbrani kraji se med seboj razlikujejo tudi po sezonskosti. Bovec z 81,1 % leta 2000 in Bled s 77 % poletnih nočitev prednjačita kot izrazito poletna (obdobje april–september) turistična kraja s široko paleto poletnih obvodnih in drugih športnih aktivnostih, ki privabljajo predvsem tuje turiste. Očitno smučišče na Kaninu kljub ugodnim naravnim danostim zaradi prometne odmaknjenost, zastarele infrastrukture in večkratnega neobratovanja (premočan veter, pomanjkanja snega) ne prispeva bistvenega deleža k skupnemu številu nočitev. Obiskovalci so namreč večinoma Slovenci, ki se odpravijo le na enodnevno smuko. Po drugi strani se obiskovalcem doline Soče predvsem v poletni ponudbi številni razlogi za obisk, na primer reka Soča z možnostjo ribolova, raftinga, vožnje s kanuji ali kajaki in kopianjem, svetovno znani ostanki 1. svetovne vojne, Julijske Alpe s čudovitimi razglednimi vrhovi, ledeniški jezeri in slapovi. Na Bledu in v Bovcu se število poletnih nočitev še povečuje, kar pa je nasprotju s trendi v Alpah na splošno.

Tudi Bohinj ima izrazito poletno sezono (planinarjenje, objezerski turizem, razni športi ...), vendar pa od leta 1990 upada števila poletnih nočitev, mogoče zaradi vse bolj pestre zimske ponudbe.

Kranjska Gora, ena izmed zibelk alpskega turizma v Sloveniji, je z zelo uravnoteženim deležem poletnih in zimskih nočitev vzorni primer celoletnega turizma. Vendar pa zaradi zastarelosti smučarske infrastrukture in pogostih zelenih zimah lahko pričakujemo njeno preoblikovanje v poletni turistični kraj.

Krvavec tako kot mnogo smučišč v Alpah privablja obiskovalce večinoma pozimi. Ker pa so pred kratkim ob vznožju Krvavca odkrili termalne vrelce, bi bilo mogoče razviti še zdraviliški turizem, kar bi okrepilo turistični promet tudi v ostalih mesecih. Povezava zimskega in zdraviliškega turizma je zelo uspešna na primeru Rogle in zdravilišča v Zrečah, čeprav Rogla kljub pestri poletni ponudbi ostaja primarno zimski turistični center. Podobno je na Mariborskem Pohorju.

Najbolj zanimiv je trend sezonskosti Cerknega. Zanj je bila do jugoslovske krize značilna prevlada poletne sezone. Zaradi upada tujih turistov, ki so ga obiskovali predvsem poleti, in povečanja slovenskih gostov, ki pridejo večinoma zimovat na dobro urejeno smučišče, pa se je preoblikovalo iz poletnega v zimski turistični kraj.

Primerjava turističnih centrov v Julijskih Alpah in centra na Pohorju pokaže, da so prvi usmerjeni bolj v poletno sezono, saj prevladujoči tuji turisti prihajajo predvsem poleti, zimske počitnice pa preživljajo drugje (Bled, Bohinj, Kranjska Gora in Bovec nimajo smučišč, kot so v Avstriji, Franciji, Švici ali Nemčiji), na Pohorju, ki je znano po smučarskih tekmovanjih najvišje ravni, pa prevladujejo Slovenci, ki izkoriščajo dobro urejena smučišča.

Narodnostna sestava tujih turistov je v vsakem kraju nekoliko drugačna, še najbolj se razlikuje na Pohorju, predvsem zaradi bližine Madžarske in Hrvaške. Za primerjavo predstavljam sestavo tujih turistov na Bledu in Rogli.

Preglednica 5: Narodnostna sestava tujih turistov na Bledu med letoma 1985 in 2000.

1985		1990		1995		2000	
država	% tujih turistov	država	% tujih turistov	država	% tujih turistov	država	% tujih turistov
Nemčija	17,2	Združeno kraljestvo	20,8	Nemčija	30,5	Nemčija	26,0
Združeno kraljestvo	16,8	Nemčija	13,3	Italija	15,8	Italija	14,3
Hrvaška	15,8	Italija	12,9	Avstrija	12,6	Združeno kraljestvo	8,0
Srbija	8,7	Hrvaška	11,3	Hrvaška	6,9		
Nizozemska	7,2	ZDA	8,0	Združeno kraljestvo	5,8	Hrvaška	7,4
Italija	6,8	Srbija	4,3	ZDA	3,5	Avstrija	7,3
ZDA	5,7	Avstrija	4,0	Nizozemska	2,7	ZDA	4,6
Bosna in Hercegovina	2,8	Izrael	3,9	Francija	2,1	Izrael	4,5
Avstrija	2,8	Nizozemska	3,7	Madžarska	2,0	Nizozemska	4,1
Francija	2,4	Bosna in Hercegovina	3,2	Švica	1,8	Madžarska	2,1
ostalo	13,8	ostalo	14,6	ostalo	16,3	Češka	1,9
skupaj	100,0	skupaj	100,0	skupaj	100,0	ostalo	19,8
						skupaj	100,0

Preglednica 6: Narodnostna sestava tujih turistov na Rogli med letoma 1985 in 2000.

1986		1990		1995		2000	
država	% tujih turistov	država	% tujih turistov	država	% tujih turistov	država	% tujih turistov
Hrvaška	55,4	Hrvaška	64,3	Hrvaška	47,5	Hrvaška	58,8
Srbija	9,6	Italija	8,8	Madžarska	28,9	Madžarska	19,3
Italija	7,8	Nemčija	6,3	Nemčija	5,6	Nemčija	4,1
Nizozemska	6,1	Srbija	5,3	Italija	4,9	Bosna in Hercegovina	2,6
Bosna in Hercegovina	4,3	Združeno kraljestvo	3,0	Avstrija	4,8	Avstrija	2,1
Madžarska	3,9	Bosna in Hercegovina	1,7	Francija	1,4	Italija	2,0
Francija	3,7	Nizozemska	1,7	Združeno kraljestvo	1,3	Jugoslavija	1,7
Nemčija	2,5	Avstrija	1,7	Japonska	0,9	Francija	1,5
Avstrija	1,2	Črna gora	1,7	Jugoslavija	0,7	Rusija	1,0
Danska	0,6	Romunija	1,4	Grčija	0,6	Grčija	0,9
ostalo	4,9	ostalo	4,1	ostalo	3,4	ostalo	6,0
skupaj	100,0	skupaj	100,0	skupaj	100,0	skupaj	100,0

Na Bledu s celoletnim turizem in prevlado poletne sezone je sestava tujih gostov po narodnosti veliko bolj pestra kot na Rogli, kjer med tujimi gosti prevladujejo ljubitelji zimskih radosti iz sosednjih držav. Na splošno lahko ugotovimo, da večina tujih gostov v Julijskih Alpah prihaja iz Nemčije, velik je tudi delež tujih gostov iz Hrvaške in Združenega kraljestva. Omeniti velja še obiskovalce iz ZDA, Avstrije in Nizozemske. Po osamosvojitvi Slovenije se je sestava tujih turistov spremenila. Najbolj se je zmanjšal delež turistov iz Združenega kraljestva, vendar se Britanci počasi vračajo, k čemur so doprinesli boljša obveščenost javnosti o političnih razmerah pri nas in sosedstvu, vstop Slovenije v Evropsko zvezo in poceni letalska povezava z Londonom.

Na Rogli več kot polovica gostov prihaja iz Hrvaške. Od devetdesetih let so med najpomembnejšimi tujimi turisti tudi Madžari. Izrazit je trend upadanja italijanskih gostov, ki se zaradi cen smučarskih kart in nastanitev odločajo za smučanje kar v Italiji.

Sestava tujih gostov na Krvavcu je seveda podobna tisti na Pohorju, na Cerknem pa ravno tako prevladujejo gostje iz sosednjih držav.

5 Sklepi

Na podlagi analize turizma v izbranih slovenskih alpskih turističnih krajih lahko ugotovimo, da primarno območje z najboljšimi danostmi za razvoj zimskega in poletnega turizma obsega Julijske Alpe s tradicionalnimi turističnimi kraji, kot so Bled, Bohinj, Kranjska Gora in Bovec. Rogla, Mariborsko Pohorje, Cerkno in Krvavec so nekoliko manj pomembni, saj je tam mogoče razvijati kvaliteten zimsko-rekreacijski turizem, a v omejenem obsegu. Ta središča so zanimiva za obiskovalcev iz bližnjih urbanih območij, zato imajo v primerjavi s kraji v Julijskih Alpah manjše število obiskovalcev in nočitev.

Med letoma 1985 in 2003 je na razvoj turizma v izbranih krajih najbolj vplivala jugoslovanska kriza v devetdesetih letih, na poslovno in razvojno stagnacijo pa tudi procesa lastninjenja in denacionalizacije, pretirana institucionalizacija turistične dejavnosti, neustrezna razvojna turistična politika ter razdrobljenost in nerazvitost turistične infrastrukture. Slovenski turizem so v tem obdobju reševali domači gostje in uspešne promocijske akcije Slovenske turistične organizacije in Turistične zveze Slovenije, ki so še posebej spodbujale domače povpraševanje (Kovač in sodelavci 2002). Kriza je najbolj prizadela kraje v Julijskih Alpah, saj tu tuji turisti predstavljajo tudi več kot polovico vseh gostov. V drugi polovici devetdesetih let se je stanje začelo izboljševati in v nekaterih krajih, na primer na Bledu, se je približalo višku turizma v osemdesetih.

Glede na Strategijo razvoja slovenskega turizma 2002–2006 spadata območji Julijskih Alp in Pohorje z Mariborom poleg obalnega območja med tri najpomembnejša turistična območja v Sloveniji. Glavno ponudbo v zimski polovici leta še vedno predstavlja smučanje, v poletni pa še številne druge dejavnosti. Pri smučarskem turizmu je glede na razmeroma nizke nadmorske višine smučišč in vse pogostejših zelenih zim pomembna vzpostavitev sistema umetnega zasneževanja, ki postaja eden izmed ključnih faktorjev preživetja smučarskega turizma. Pri tem so določene omejitve: če temperature niso dovolj nizke, izdelava snega zaradi fizikalnih razlogov ni mogoča, na nekaterih smučiščih, na primer na Voglu, ni vira vode za izdelavo snega, poraba dodatne energije poveča stroške. Prihodnji razvoj smučarskega turizma v Sloveniji je močno odvisen tudi od infrastrukture na smučiščih, ki je večinoma precej zastarela.

Ugotavljamo, da je najbolj smiselno razvijati smučarski turizem v največjih smučarskih centrih, ki ležijo na dovolj visoki nadmorski višini in so sposobna zagotoviti sodobno infrastrukturo, namestitvene zmogljivosti, snežno odejo in dodatno ponudbo. Drugi turistični kraji naj bi se po vzoru tradicionalnih turističnih krajev v Julijskih Alpah preusmerjali v široko poletno ponudbo (razvoj zanimivih programov s področja narave, kulture, športa, zabave ...) za različne ciljne skupine. Omeniti pa velja tudi razvoj celoletnega turizma v povezavi z zdraviliškim turizmom, kar se je na primeru Rogle izkazalo za zelo uspešno potezo.

Zaradi napovedi svetovne gospodarske recesije in dolgotrajne protiteroristične vojne na svetovni ravni se je med letoma 2002 in 2004 globalno turistično povpraševanje močno zmanjšalo, lokalna in regionalna turistična ponudba pa sta se povečali. V takšnih razmerah ima Slovenija, še posebej po vključitvi v Evropsko zvezo, izredno poslovno priložnost, saj je večina njenih emitivnih trgov iz bližnjih dežel v Evropi. Slovenija bi lahko bolje izkoristila ugodno prometno in geografsko lego ter tržne niše in ponudila atraktivno in raznovrstno ponudbo ter izkušnje drugačnosti in enkratnosti. Pri tem je treba upoštevati načela Alpske konvencije, ki poudarjajo trajnostni, sonaravni razvoj turizma z ohranjanjem neokrnjene narave ter biotske in krajinske pestrosti kot privlačnih dejavnikov slovenskega turizma.

6 Viri in literatura

- Bätzing, W. 2003: Die Alpen: Geschichte und Zukunft einer europäischen Kulturlandschaft. München. Frei, N., Glauser 1997: The Alps yesterday, today and tomorrow? Green paper on the Alps: The Alps Touchstone for Europe. Medmrežje: <http://www.mtnforum.org/resources/library/pilsx96a.htm> (16. 3. 2004)
- Jeršič, M. 1999a: Slovenske Alpe – kulturna pokrajina – naravni park – športna arena?, Sonaravni razvoj v Slovenskih Alpah in sosedstvu. Dela 13. Ljubljana.
- Jeršič, M. 1999b: Prostorsko planiranje rekreacije na prostem. Ljubljana.
- Kovač, B. in sodelavci 2002: Strategija razvoja slovenskega turizma 2002–2006. Medmrežje: http://www.slovenia-tourism.si/?ppg_strategija_slovenskega_turizma=0 (25. 6. 2004)
- Letni pregled turizma 1985–1987. Zavod SR Slovenije za statistiko. Ljubljana 1989.
- Letni pregled turizma 1990. Zavod SR Slovenije za statistiko. Ljubljana 1992.
- Letni pregled turizma 1995. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana 1997.
- Letni pregled turizma 2000. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana 2002.
- Pavšek, Z. 1988: Zimska turistična središča v Alpah. Diplomsko naloga, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.
- Statistične informacije: gostinstvo in turizem 2003. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana 2004.
- Stegovec, E. 2000. Struktura turistične ponudbe v Franciji in obiskanost le-te v organizaciji slovenskih turističnih agencij. Diplomsko naloga, Turistica – Visoka šola za turizem in hotelirstvo. Portorož.
- Zorko, D. 1999: Uvod v turizem. Ljubljana.

7 Summary: Tourism in the selected Slovene alpine tourist resorts in the period 1985–2003

(translated by the author)

The development of tourism in the Alps can be according to Bätzing (2003) divided into six phases but it is necessary to say that in individual alpine countries big differences occurred. Thus, in the Slovene alpine area, which lies on the edge of the Alps, tourism started to develop as late as in the second half of the 19th century whereas bigger prosperity applying mostly to ski tourism occurred not earlier than some decades after the establishment of big ski grounds in France, Austria, Switzerland, Italy and Germany. Besides, due to disadvantageous natural characteristics and somewhere out of date infrastructure, it is difficult to compare our ski grounds with those in the central Alps. That is why they are mostly attractive only to Slovene skiers. Much more interesting for foreign as well as for domestic guests are those alpine tourist resorts which due to their diversity and aesthetic attractiveness offer numerous possibilities for summer activities. In accordance with this and with an increasing demand for active free time spending the programme of 3-A tourism is in Slovenia getting an important position. It indicates active, action and adrenalin tourist activities (mountaineering, trekking, alpinism, mountain biking, parachuting, hang-gliding, activities at rivers and lakes, golf, tennis, flying etc) appropriate for all who want active and sporty holidays.

On the basis of the analysis of tourism in chosen tourist resorts in the Slovene alpine area we can conclude that the Julian Alps with traditional tourist resorts, such as Bled, Bohinj, Kranjska Gora and Bovec, represent the primary area with the best characteristics for the development of quality winter as well as summer tourism. Areas on Pohorje, in our case Rogla and Mariborsko Pohorje, Cerčno and Krvavec are in this sense of secondary importance. Namely, it is possible to develop quality winter-recreational tourism there but in a limited extent which mostly does not enable the formation of bigger tourist centres. These resorts mostly attract visitors from nearby urban areas which is why less visitors and overnights are marked there.

The factor with the biggest influence on tourism in the chosen alpine tourist resorts in the period 1985–2003 was the crisis on the Balkans in the 1990s. Other factors influencing relative business and developmental stagnation were also the process of privatization and denationalization, exaggerated institutionalization of the tourist activity, inappropriate developmental tourist policy and crumbled and underdeveloped tourist infrastructure. This mostly caused great decrease of tourists and overnights numbers. The Slovene tourism was in this period being saved by domestic guests and successful promotion actions of the Slovenian tourist board and the Slovenian tourist association, which were especially stimulating domestic demand. The crisis most harshly affected resorts in the Julian Alps because here foreign tourists represent more than 50% of all guests. In the second half of the 1990s the situation started to improve and in certain places, for example Bled, the situation is already as it was at the peak of tourism in the 1980s.

As in other alpine countries the number of accommodation capacities in Slovenia as well as the period of staying are decreasing. Big changes happened also in the structure of guests according to their nationality. Until the beginning of the 1990s visitors from the ex-Yugoslav republics, Bosnia and Hercegovina, Macedonia, Serbia and of course Croatia represented a big part of foreign tourists on Pohorje, whereas after the beginning of the crisis on the Balkans this market due to bad economic conditions completely fell out. Croatian tourists whose number increased a lot towards the end of the 1990s are an exception. Since the nineties it is possible to notice on Pohorje an increase of tourists from the nearby Hungary, the reason for this being improved economic conditions. The majority in the Julian Alps still represent guests from Germany, Austria, Italy and the Netherlands. The crisis in the 1990s above all stopped the guests from Great Britain (mostly older tourists who are attracted by the natural beauties, peaceful rest and cultural heritage) who are coming back again.

According to the strategy of the Slovene tourism development 2002–2006, the extended area of the Julian Alps and Pohorje with Maribor together with the Coast represent three most important tourist destinations in Slovenia. The main offer in the winter half of the year is still skiing, whereas in the summer one numerous other activities take place. An important project of ski tourism is due to relatively low altitude of ski grounds and an increasingly frequent appearance of 'green' winters, to settle a system of artificial snow making, which is becoming one of the crucial factors of ski tourism survival. But we need to be aware that there are still some limitations. Namely, if temperatures are not low enough it is, out of completely physical reasons, impossible to make snow. Besides, on some ski grounds (for example, Vogel) there is no source of water needed for making snow. Of course we should also not forget energy consumption which finally amounts to a big additional cost that only big ski centres can afford. Further development of ski tourism in Slovenia strongly depends on ski grounds infrastructure, which is mostly out of date and needs to be modernized. On the basis of these findings it can be concluded that in the future it is probably most sensibly to develop ski tourism only in the biggest ski centres, which are at a relatively high altitude and able to assure modern infrastructure, accommodation capacities, long enough snow cover duration and additional offer which is becoming more and more important. On the other hand the other tourist resorts should, following the example of the tourist resorts in the Julian Alps, start to switch to summer offer of a broad palette (development of interesting programmes from the field of nature, culture, sport, entertainment etc), which will include different aim groups. It is also worth to mention development of whole-year tourism in connection with spa tourism, which on Rogla proved as a very successful move.

In the period 2002–2004 due to the predictions of global economic recession and long-lasting anti-terrorist war on the global level global tourist demand decreased and local and regional tourist offer increased. Slovenia has in this situation a huge business opportunity because majority of its emitive tourist markets are from near countries in Europe. With the inclusion of Slovenia into the EU we should in the first place take advantage of favourable traffic and geographic position, market niches and offer attractive, diverse offer, experience of difference and uniqueness.

But here we should not forget the principles of the Alpine convention emphasizing permanent sustainable development of tourism with the preservation of intact nature, biotic and landscape diversity because they represent one of the most important pull factors of the Slovene tourism.

